

УДК 336.71

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Юлія Петрівна ГАЛУШКО

аспірантка, Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

E-mail: galushko_yuliya@mail.ru

Анотація. Стаття присвячена дослідженню питань, які формують теоретичні засади категорії «монетарна політика». Проведено систематизацію визначень монетарної політики, що є найбільш поширеними у вітчизняній науці, виділено два принципових погляди на монетарну політику та з'ясовано, що у сучасній економічній літературі не існує єдиного підходу до сутності монетарної політики. Беручи до уваги надані вченими трактування терміну «монетарна політика», а також зважаючи на наявність широкого і вузького підходів до її розуміння, приводимо власне визначення даної економічної категорії.

Аннотация. Статья посвящена исследованию вопросов, которые формируют теоретические основы категории «монетарная политика». Проведена систематизация определений монетарной политики, которые являются наиболее распространенными в отечественной науке, выделено два принципиальных взгляды на монетарную политику и выяснено, что в современной экономической литературе не существует единого подхода к сущности монетарной политики. Принимая во внимание предоставленные учеными трактовки термина «монетарная политика», а также учитывая наличие широкого и узкого подходов к ее пониманию, приводим собственное определение данной экономической категории.

Ключові слова: монетарна політика, кейнсіанський підхід, монетаризм, економічна стабільність, грошова сфера, цінова стабільність.

Ключевые слова: монетарная политика, кейнсианский подход, монетаризм, экономическая стабильность, денежная сфера, ценовая стабильность.

Постановка проблеми. На сьогодні теоретичні проблеми монетарної політики є полем для гострих дискусій між різними економічними школами та вченими. Головний водорозділ пролягає між кейнсіанським підходом, який втілює ідеї оперативного використання грошей як інструменту тактичного управління економічною кон'юктурою і стимулювання економічного зростання та монетаризмом, який засуджує подібні маніпуляції в грошовій сфері, які ведуть, на думку авторів цієї доктрини, до посилення виробничих протиріч і диспропорцій та декларують дії стихійних ринкових стабілізаторів.

На сьогодні дуже мало економістів притримуються крайніх кейнсіанських або крайніх монетаристських поглядів, більшість теоретичних моделей прийняли синтезовану форму. В основу реалізації грошово-кредитної політики багатьох країн було покладено так званий принцип компенсаційного регулювання, який базується на

поєднанні двох протилежних комплексів заходів, що застосовуються на різних фазах економічного циклу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням, які формують теоретичні засади монетарної політики приділено значну увагу у працях багатьох науковців, серед яких В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, С. М. Будаговська, В. Лисицький, І. О. Луніна, І. О. Лютий, В. Ющенко та ін.

Щодо визначення самого поняття «монетарна політика» різні вчені застосовують відмінні підходи. На разі у сучасній економічній літературі не існує єдиного підходу до сутності монетарної політики, проте очевидно, що вона відіграє важливу роль у системі впливу держави на економічну стабільність та фінансову безпеку.

Мета статті – аналіз концепцій та підходів провідних шкіл та напрямів економічної думки до тлумачення категорії «монетарна політика»;

систематизація визначень, представлених у вітчизняній науковій літературі.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Сучасна практика регулювання соціально-економічного розвитку наголошує на тому, що вагомим та достатньою мірою ефективним впливом на економічний розвиток є монетарна політика.

Так, за визначенням Е.Дж. Долана, «у це поняття включаються всі дії уряду, що впливають на кількість грошей, що перебувають в обігу». Іншими словами, вона являє собою комплекс заходів регулюючого впливу, спрямованих на зміну грошової маси в обігу та покликана безпосередньо впливати на ліквідність банківської системи і на ділову активність [1].

Монетарна політика розглядалася М. Фрідменом та його послідовниками як сукупність узгоджених і цілеспрямованих дій органів державної влади щодо регулювання обсягів грошової маси в економіці. Серед макроекономічних цілей такої політики виокремлювалася насамперед стабільність цін. «...Грошова політика, – зауважував М.Фрідмен, – має бути направлена виключно на відвернення інфляції...». Крім того, грошово-кредитна політика має забезпечити стабільне та поступове зростання на 3–5 % грошової пропозиції («грошове правило»), стабільність відсоткових ставок, високу зайнятість, економічне зростання, стабільність на валютних і фінансових ринках, скорочення державних витрат тощо [2].

Пізніші автори трактують монетарну політику як «один з двох провідних засобів (інший – фіскальна політика), за допомогою якого органи влади в ринковій економіці регулярно впливають на темп і напрямок загального економічного

зростання, включаючи не лише рівень валового продукту і зайнятості, але й загальний рівень зростання чи падіння цін» [3].

Більш повним і точним визначенням монетарної політики є розуміння її як «комплексу взаємопов'язаних, спрямованих на досягнення певних цілей заходів щодо регулювання грошового ринку, що їх проводить держава через свій центральний банк».

«Монетарна політика центрального банку – це складова частина економічної політики держави. Вона являє собою систему заходів, що змінює обсяг грошей, що перебувають в обігу для досягнення основних економічних цілей. До них відносяться економічне зростання, підвищення рівня зайнятості, стабільність цін і курсу національної валюти» [4].

Досить поширеною є точка зору, що «монетарна політика представляє собою організаційно оформлений регулятивний механізм зі своїми специфічними цілями, каналами, інструментами та роллю в державному економічному регулюванні» [5]. При цьому головною проблемою для будь-якої країни залишається вибір оптимальної політики відповідно до конкретних економічних умов. В залежності від цього визначаються стратегічні цілі політики, віддається перевага тим чи іншим діям центральних банків, визначаються межі її можливостей та взаємозв'язок із фіскальною, регуляторною політикою.

Як бачимо, у сучасній економічній літературі не сформовано єдиного підходу до сутності монетарної політики. Систематизація визначень монетарної політики, що є найбільш поширеними у вітчизняній науці, представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація визначень «монетарної політики», представлених у вітчизняній фаховій літературі

Джерело	Визначення
Закон України «Про національний банк України»	«комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу»
Базилевич В. Д., Базилевич К.С., Баластрик Л. О.	«сукупність форм і засобів державного впливу на пропозицію грошей (Ms) з метою забезпечення рівноваги між пропозицію грошей та попитом на них»
Будаговська С. М., Кілієвич О. І., Луніна І. О.	«політика, яка впливає на обсяг і структуру виробництва, загальний рівень цін, інвестицій та зайнятості, на стан зовнішньоекономічної рівноваги, змінюючи пропозицію грошей в економіці»
Бурда М., Виплош Ч.	«один із альтернативних видів політики уряду, що спрямовується на вплив на процентні ставки і валютні курси, загальніше – на умови фінансових ринків і їхні зв'язки з реальною економікою»

Таблиця 1 (продовження)

Лютий І. О.	«державне регулювання сфери грошового обігу та кредитних відносин»
Мисак С. О.	«сукупність заходів законодавчої та виконавчої влади, спрямованих на досягнення стабілізації національної грошової одиниці, підвищення ліквідності та кредитоспроможності банківських інститутів через регулювання грошового ринку»
Нікіфоров П. О.	«сукупність заходів, спрямованих на забезпечення нормального функціонування грошового обігу, стійкості національної грошової одиниці, стабільності її купівельної спроможності, а також забезпечення рівноважного розвитку економіки взагалі»
Плужніков І. О.	«це системна сукупність національних інтересів (пріоритетів), наукових підходів та заходів в сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання і забезпечення економічного зростання, стабільності грошової одиниці України, соціального захисту населення, стримування інфляції та вирівнювання платіжного балансу країни»

За результатами систематизації можемо дійти висновку, що загалом слід виділити два принципових погляди на монетарну політику – широкий та вузький. Науковці, які є прихильниками широкого погляду, розглядають у її складі такі дії центрального банку як регулювання економічного зростання, стримування інфляції, забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення, вирівнювання платіжного балансу, підвищення ліквідності та кредитоспроможності банківських інститутів та забезпечення соціального захисту населення тощо. У той же час прибічники вузького погляду на монетарну політику трактують її, по суті, як «сукупність засобів впливу на грошову масу та пропозицію грошей в економіці».

Беручи до уваги та високо оцінюючи надані вченими трактування терміну «монетарна політика», а також зважаючи на наявність широкого і вузького підходів до її розуміння, надамо власне визначення даної економічної категорії. Відповідно до наших переконань, під монетарною політикою слід розуміти «упорядковане за часом та цілеспрямоване використання монетарних інструментів, націлене на досягнення ієрархічно-упорядкованих цілей економічного розвитку та зростання у реальному секторі економіки».

На наш погляд, доцільно виділити наступні невід’ємні ознаки, які притаманні сучасній монетарній політиці усіх без винятку країн:

1) нормативно-правова та інформаційно-методологічна база, наявність яких є необхідною умовою проведення монетарної політики;

2) чітко окреслений часовий горизонт реалізації монетарної політики, а також її відповідність поточній фазі економічного розвитку країни;

3) чітка цільова спрямованість монетарної політики, де у якості цілей можуть розглядатись підтримка цінової стабільності, забезпечення відповідних темпів зростання ВВП, досягнення певної величини монетарних агрегатів (монетизації економіки), забезпечення стабільного валютного курсу тощо;

4) наявність відповідного монетарного інструментарію, цілеспрямоване та узгоджене застосування якого сприяє досягненню цілей монетарної політики.

Фундаментальними передумовами ефективності монетарної політики як засобу регулювання економіки та економічного зростання є: по-перше – чітко визначена ієрархія цілей (зокрема формування у часі операційних та проміжних цілей); по-друге – застосування інструментарію, відповідного поставленим цілям.

Як засвідчують дослідження, діяльність національних банків при реалізації ними монетарної політики передусім має бути спрямована на досягнення фундаментальної (стратегічної) цілі як частини загальної стратегії економічного розвитку країни. При цьому ціль може варіюватись залежно від досягнутого рівня економічного розвитку країни, стадії економічного циклу, на якому вона перебуває, наявності чи відсутності кризових процесів у фінансовому секторі, а також загальної широти погляду на монетарну політику та вирішувани нею завдання – від підтримки цінової стабільності у довгостроковій перспективі, до стимулювання інвестиційних процесів, зростання зайнятості та реального ВВП.

Крім того, виходячи з фундаментальної мети монетарної політики, центральний банк також розробляє проміжні (середньострокові) монетарні орієнтири, які не тільки уточнюють стра-

тегічну мету його грошово-кредитного впливу на економіку, але й дозволяють відстежувати і контролювати хід реалізації заходів монетарного регулювання, вносячи у разі необхідності відповідні корективи. Як правило, вони мають індикативний характер, встановлюються на середньостроковий термін та виступають факторами ефективності досягнення основної цілі монетарної політики. В рамках досягнення проміжних орієнтирів в системі монетарного впливу на економічне зростання центральний банк визначає короткострокові операційні цілі, які в свою чергу виступають проміжними засобами реалізації основної цілі.

Із особливостей монетарної політики, передусім варто зазначити про опосередкований вплив заходів монетарного регулювання на економічний розвиток та зростання економіки – це не тільки ускладнює завдання ефективного впливу на реальний економічний сектор за допомогою монетарних інструментів, але й робить більш складною саму оцінку взаємозв'язку між реальними економічними процесами та впливом на них за допомогою монетарних інструментів.

Окрім цього, наявність часового лагу між застосуванням монетарних інструментів та реакцією на них реального сектору економіки обумовлює інерційність монетарної політики та вимагає

обов'язкового врахування фактору часу при здійсненні грошово-кредитного впливу на економіку, що є особливо важливим у періоди проходження економікою точок-екстремумів на кривій економічного циклу.

Висновки. За результатами проведеного дослідження автором надано авторське трактування монетарної політики, яку пропонується розуміти як «системне, впорядковане застосування монетарних інструментів, спрямоване на досягнення цілей економічного зростання в реальному секторі економіки». Також наведені невід'ємні ознаки, притаманні сучасній монетарній політиці.

З'ясовано, що фундаментальними передумовами ефективного грошово-кредитного регулювання економіки є чітко визначена ієрархія цілей, а також застосування інструментарію, відповідного поставленим цілям.

Так як монетарна політика здатна забезпечити умови для високих й стабільних темпів розширеного відтворення, то пошук оптимальних меж державного втручання у монетарну сферу та дієвої комбінації монетарних інструментів, що дасть змогу ефективно впливати на економічні процеси, має стати темою подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Словарь экономический [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economi.polbu.ru>.

2. Friedman Milton. The Role of Monetary Policy. The American Economic Review, Vol. 58, No. 1, March, 1968, P. 1–17. — Режим доступу : http://stevereads.com/papers_to_read/friedman_the_role_of_monetary_policy.pdf.

3. Кемпбелл Р. Макконелл. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. — Ч.1: Ма-

кроекономіка / Р. М. Кемпбелл, С. Л. Брю; Пер. з англ. — Л.: Просвіта, 1997. — 671 с.

4. Mohanty M., Turner Ph. Monetary policy transmission in emerging market economies: what is new // BIS Papers. — 2008. — № 35. — 537 p.

5. Верстюк С. Т. Шляхи реалізації монетарної політики / С. Т. Верстюк, Т. О. Слободянюк // Фінанси України. — 2002. — № 2. — С. 108–114.